

com *cricofaringi*, *cricotiroide*, etc.

CRIDAR, mot comú a totes les llengües romàniques d'Occident, d'origen incert, probablement d'una forma ll. vg. *CRITARE afí al ll. clàssic QUIRITARE 'fer crits de socors', 'llançar grans crits': és versemblant que totes dues formes siguin, en definitiva, de caràcter onomatopèic, i que això mateix expliqui la doble variant llatina, o que almenys hi vagi contribuir aquest factor. □ 1.ª doc.: orígens (*Homilies*).

«Aquest ceg --- acaptave-s tot zo d'on vevie; e quan ozí que N. S. Jh. Crist pasave per aquela terra, él començà a *cridar* en aquesta guisa --- Séiner, fil de David, mercé ajes a mi! --- e dezien-li que calàs; e com éls més li manazaven, él más li *cridave*: Jhesu, fili David miserere mei» (f° 3v17, 20). «Lo canonge de persecució *cridà* en alt dient: —Foll fo Jesu Crist, qui ab tan gran humilitat volch néxer --- De mentre que lo canonge *cridava* enaxí, les gents li menaçaven e lo reprenien; e per tot açò lo canonge no-s lexava de *cridar* aytant com podia lo falliment ---», Lull (*Blanq.*, *NCl.* II, 121.2, 10).

Des de la idea de 'llançar crits' es va passar, en la nostra llengua, als altres significats que la majoria de les llengües romàniques expressen amb *appeler*, it. *chiamare*, cast. *llamar*; en particular *cridar a armes*: «els troters, que anaven davant *cridaren*: a armes; e don Pero Corneyl, qui hoí *cridar a armes*, va pendre ses armes e brocà a enant», Jaume I (Ag., 269); també l'usa la mateixa crònica amb el sentit de 'convocar, fer venir algú', i Eiximenis l'empra amb el matís de 'exclamar-se per' (*cridar fanj*), d'altres *cridar venjança*. En una paraula: és un mot corrent en totes les accs. a tots els clàssics medievals: «lavors lo rey, ab veu alta se pres a *cridar*: O cavallers, dignes de honor, deixau la vista de la ciutat», JoMartorell (Ag. I, 73).

La forma *cridar* en lloc de *gritar* s'ha estès fins a l'aragonès, si bé més aviat en l'època antiga, en què n'hi ha alguns testimonis, particularment en diversos textos dels Ss. xv-xvi (algun de morisc, i en general tot pot ser més aviat del Baix Aragó). Altrament en cast. i portuguès el mot presenta la forma *gritar*, amb una *g*-, i sobretot una *-t-*, que discrepen de la forma catalana, que és la bàsica de les altres llengües germanes, on és comuna a les principals: oc. *cridar*, fr. *crier*, engad. *crider* i it. *gridare*.

Des de l'*Etymologisches Wörterbuch d. Rom. Spr.* de Diez han estat d'acord la majoria dels romanistes que prové del ll. QUIRITARE 'fer crits d'auxili', 'llançar grans crits', mot menys freqüent en llatí que el comú CLAMARE, però que no és rar, i té significat més enèrgic; no és segur quina seria la quantitat de les dues i de QUIRITARE.¹ La principal dificultat està en la desaparició de la vocal de la primera síl·laba, que no és normal, car en romànic aquesta vocal es conserva sempre; però hi ha una excepció ocasional, que justament és dóna en les condicions que presenta aquesta paraula: quan aqueixa vocal va seguida de R i és la mateixa que la de la síl·laba següent, de vegades s'elimina, per una mena de dissimilació; així DRECTUS substitueix

DERECTUS (DIR-) a gairebé tota la Romània (veg. DRET), i el roms. *créer* prové de CRÉBERU i no pas de CEREBRUM (M-Lübke, *GGr.* I, 470, § 23). Per tant és admissible que QUIRITARE es vagi reduir a *CRITARE des del llatí vulgar, i el logud. *isbirridare* 'fer crits d'alegria' quedaria com a testimoni isolat del vocalisme primitiu.

Una dificultat no tan seriosa i que sembla tenir menys abast per al català i les altres llengües romàniques, s'ha vist en la *-t-* conservada del cast. i port. *gritar* (cf. maestr. *crita*, però veg. el que en diré, infra): veg. més, sobre aquest punt, en el DCEC. Tot i no estant segurs que estigui travada en alguna mesura amb l'etimologia, ací no ens en podem desentendre enterament. No semblen encertats els qui hi han vist una espècie de metàtesi de la sonoritat *cridar* > *gritar*; però si la *g-* va aparejada amb la *-t-* i la *c-* amb la *-d-* en les formes hispàniques (port., cast. i mossàr. *gritar*, contra cat. i arag. *cridar*), no és això el que s'esdevé a Itàlia, on tenim *cridar* al Nord i *gridare* al Sud dels Apenins, i és sabut que el canvi de *cr-* en *gr-* és un fet freqüentíssim en romànic (veg. dotzenes de casos ací i en el DCEC entre els mots en *GR-*). És més probable que no hi hagi relació de simultaneïtat entre els dos fets, i que la *-t-* es vagi conservar en *gritar* per una duplicació popular de la *-r-* en el ll. vg. hispànic, encaminada a reforçar l'articulació en aquest mot, de naturalesa o almenys d'efecte expressiu: cf. el ll. *quirritare* 'grunyir el porc' i el logud. *isbirridare*, on notem la geminació consonàntica en una altra síl·laba.

Tanmateix, aqueixos detalls fonètics litigiosos augmenten la versemblança de les altres etimologies. Fins i tot ens obliguen a pendre ben seriosament una possible etimologia germànica, que generalment es considera descartada: de l'a-al. mj. *krizen*, neerl. mj. i mod. *krijten*, b-al. mj. *kriten* 'xisclar, gemegar', al. mod. *kreissen* 'anar de part', es podria deduir una antiga forma germànica **kritan*, que a part de no inspirar escrúpol en el tractament del grup inicial, podria explicar més fàcilment la *-t-* castellano-portuguesa, a base d'un manlleu tardà en una part del territori romànic: va suggerir aqueixa etimologia Grammont (*RLR* XLIV, 190, 138; XLVI, 598; *Trentenaire de la Soc. d. L. Rom.*, 302) i el següent Holthausen (*IdgF* XIV, 340), Baist (*GGr.* I, § 39) i fins l'*AlcM*.

Hi replicà M-Lübke (*Prager Deutsche Studien* VIII, 1908, 77-9) que la data moderna en l'aparició dels mots germànics, i llur restricció als dialectes alt i baix-alemanys, és un indicatiu clar d'una paraula tardana i a més a més sospitosa d'haver estat presa del romànic, i a aquest punt de vista va adherir-se Jud amb altres sòlides raons (*ZRPb.* XXXVIII, 40). Aquesta conclusió em sembla ferma i definitiva, almenys pel que fa a la refutació de la possibilitat que el mot romànic sigui un germanisme, tot i que d'altres hagin titubejat posteriorment,² car s'hi oposa encara un argument rotund: a tot estirar podríem admetre encara la possibilitat que el mot germànic vagi existir ja en francic, però essent estrany no sols als textos ulfilans, sinó